

Skupština Crne Gore
Parlamentarna budžetska kancelarija

Vodič kroz budžet Crne Gore za 2023. godinu

U ovoj pojednostavljenoj vizuelnoj publikaciji, Parlamentarna budžetska kancelarija, predstavila je Zakon o budžetu Crne Gore za 2023. godinu ("Službeni list Crne Gore", br. 152/22). S obzirom na to da je namijenjena široj javnosti, trudili smo se da objašnjenja budu što jednostavnije formulisana radi lakšeg razumijevanja, a naročito onim korisnicima kojima ekonomska terminologija nije bliska.

U ovom prikazu predočene su osnovne stavke budžeta za 2023. godinu, po budžetskim klasifikacijama.

Sadržaj:

Šta je budžet.....	1
Budžet za 2023. godinu.....	2
Deficit budžeta Crne Gore	3
Prihodi.....	4
Izdaci.....	5
Nedostajuća sredstva i zaduživanje.....	6
Javni dug Crne Gore.....	7
Programski budžet.....	8
Pojmovnik.....	9

Šta je budžet

Budžet predstavlja finansijski plan javnih prihoda (primitaka) i rashoda (izdataka) u toku godine.

Ekonomska politika je dio državne politike kojom se definiše odnos države prema ekonomiji.

Ona podrazumijeva skup mjera koje preduzima vlada kako bi ostvarila ekonomske ciljeve kao što su: ekonomski rast, stabilnost cijena, ravnoteža budžeta i slično.

Fiskalna politika je ekonomska politika koja preko svojih instrumenata utiče na javne prihode i javne rashode.

Prilikom planiranja budžeta naročito treba obratiti pažnju na značajne indikatore za planiranje prihoda:

INFLACIJA

pokazatelj rasta cijena

REALNA STOPA RASTA BDP-a

pokazatelj privrednog rasta u državi

BRUTO DOMAĆI PROIZVOD

vrijednost ukupne proizvodnje roba i usluga u državi

LIČNA POTROŠNJA

pokazatelj potrošnje domaćinstava za robe i usluge

INVESTICIJE

ulaganja u dobra koja se koriste tokom dužeg perioda

Budžet se donosi i važi za fiskalnu godinu za koju je donesen.

(fiskalna godina je kalendarska godina)

Budžet za 2023. god

iznosi:

2,85 milijarde eura

i raspoređuje se na:

Plan namijenjen za finansiranje redovne djelatnosti, kao i izdataka koji se ponavljaju i odnose na jednu godinu.

Tekući budžet

1.263,64
miliona eura

366,29
miliona eura

Transakcije finansiranja

Primici od pozajmica, emitovanih hartija od vrijednosti i otplate kredita i izdaci za dospjelu otplatu glavnice duga po osnovu kredita i emitovanih hartija od vrijednosti i neizmirenih obaveza iz prethodnog perioda, izdaci za kupovinu hartija od vrijednosti.

Procjena primitaka i izdataka:
Fonda penzijskog i invalidskog osiguranja, Fonda za zdravstveno osiguranje, Zavoda za zapošljavanje, Fonda za obeštećenje, drugih fondova

Budžet fondova

981,08
miliona eura

202,77
miliona eura

Kapitalni budžet

Plan koji se odnosi na period od godinu dana ili duže, a kojim se povećava vrijednost nefinansijske imovine, infrastrukture, građevinskih objekata, zemljišta i opreme od javnog interesa.

Za neplanirane i nedovoljno planirane izdatke tokom fiskalne godine koriste se sredstva tekuće rezerve. Za hitne i nepredviđene izdatke tokom fiskalne godine koriste se sredstva stalne rezerve.

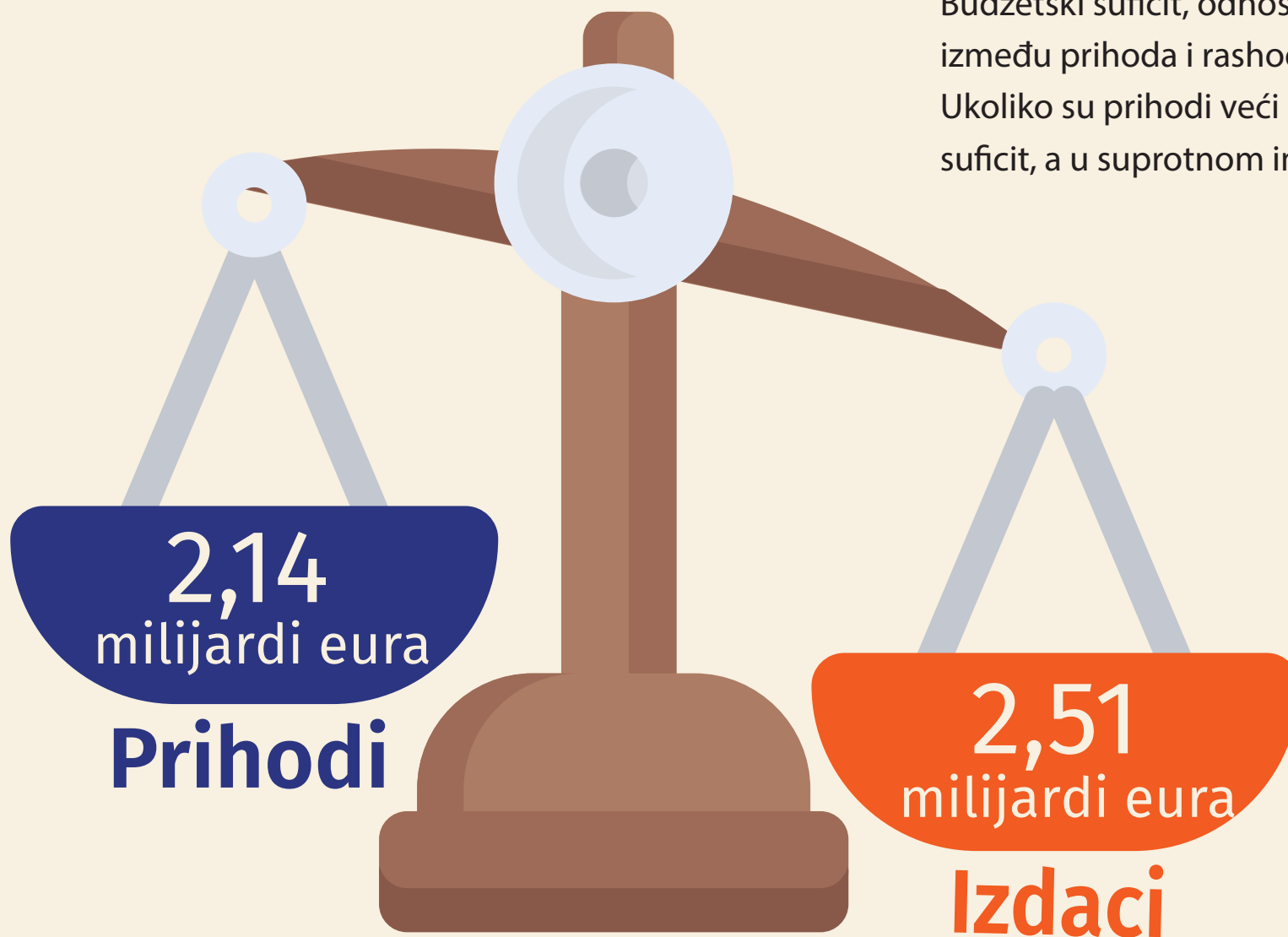
Rezerve

38,84
miliona eura

Deficit: izdaci budžeta viši su od prihoda

Budžetski suficit, odnosno deficit predstavlja razliku između prihoda i rashoda budžeta.

Ukoliko su prihodi veći od izdataka, imamo budžetski suficit, a u suprotnom imamo budžetski deficit.

Kada se obračunava budžetski suficit, odnosno deficit, po međunarodnim standardima vrše se određene korekcije na strani prihoda i izdataka, što je detaljno precizirano zakonom.

Deficit: 366,3 miliona eura (5,1%BDP-a)

Prihodi

Prihodi budžeta predstavljaju sredstva koja država prikuplja kako bi mogla da finansira aktivnosti koje obavlja i čine ih:

Porezi

68%

Doprinosi

22%

Ostalo

10%

Porez na dohodak fizičkih lica
Porez na dobit pravnih lica
Porez na imovinu
Porez na dodatu vrijednost
Akcize
Porez na međunarodnu
trgovinu i transakcije
Ostali porezi

1,46
milijarda eura

Penzijsko i invalidsko osiguranje
Zdravstveno osiguranje
Osiguranje od nezaposlenosti
Ostalo

474,8
miliona eura

Takse
Naknade
Ostali prihodi
Primici od otplate kredita
Donacije i transferi

207,2
miliona eura

Izdaci

Izdaci predstavljaju sredstva koja država planira da potroši za aktivnosti koje obavlja.

42%

Tekući izdaci

- Bruto zarade i doprinosi na teret poslodavca
- Ostala lična primanja
- Rashodi za materijal
- Rashodi za usluge
- Rashodi za tekuće održavanje
- Kamate
- Renta
- Subvencije i ostalo

31%

Transferi za socijalnu zaštitu

- Prava iz oblasti socijalne zaštite
- Sredstva za tehnološke viškove
- Prava iz oblasti penzijskog i invalidskog osiguranja
- Ostala prava iz oblasti zdravstvene zaštite

14%

Transferi institucijama, pojedincima, nevladinom i javnom sektoru

- Transferi za zdravstvenu zaštitu, obrazovanju, institucijama kulture i sporta, političkim partijama, strankama i udruženjima,...

10%

Kapitalni izdaci

- Infrastruktura, građevinski objekti, uređenje zemljišta, oprema, investiciono održavanje,...

3%

Ostalo

- Pozajmice i krediti, otplata obaveza iz prethodnog perioda, otplata garancija, rezerve

Nedostajuća sredstva i zaduživanje

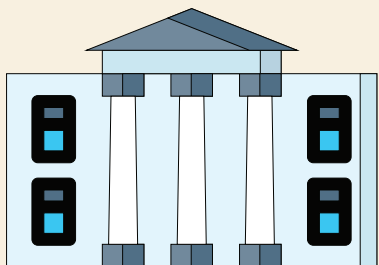
Nedostajuća sredstva za finansiranje budžeta država može da obezbijedi zaduživanjem ili prodajom svoje imovine. Takođe, jedan od načina je i smanjenje obima prava budžetskih korisnika.

Nedostajuća sredstva za finansiranje budžeta, u 2023. godini, iznose 705,18 miliona eura.

- Zaduzivanje je preuzimanje finansijskih obaveza po osnovu kreditnih ugovora, emitovanja dužničkih hartija od vrijednosti i izdatih garancija.
- Država se u toku fiskalne godine može zaduživati do nivoa utvrđenog godišnjim zakonom o budžetu države.
- Skupština Crne Gore odlučuje o zaduživanju Crne Gore.

Država će se u 2023. godini, zadužiti za finansiranje projekata, kroz kreditne aranžmane, u iznosu do 506,07 miliona eura.

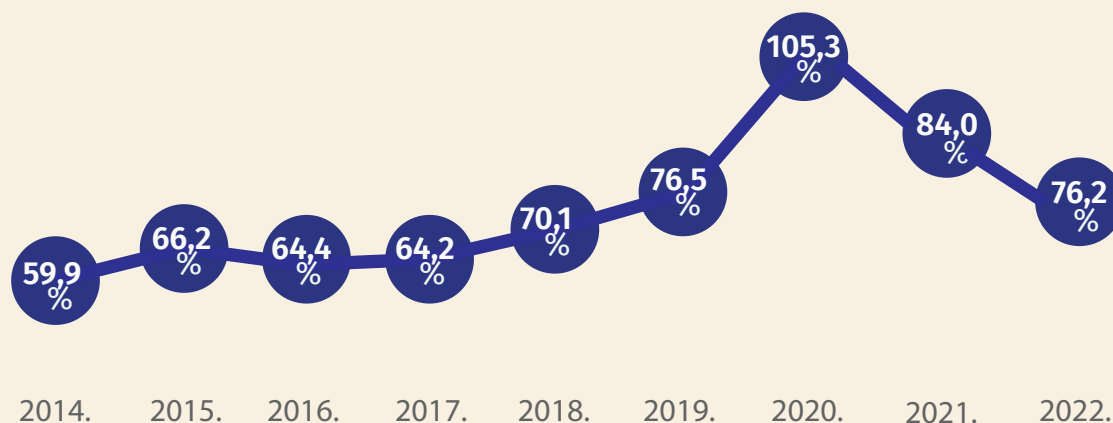
Vlada će u 2023. godini izdati garancije u ukupnom iznosu do 160,0 miliona eura.

Javni dug Crne Gore

Zaduživanjem države nastaje javni dug.

Javni dug je dug centralnog i lokalnog nivoa, odnosno opšteg nivoa države.

Iznos javnog duga predstavljen je u procentima BDP-a:

**Trend
javnog duga**

73,6% BDP-a

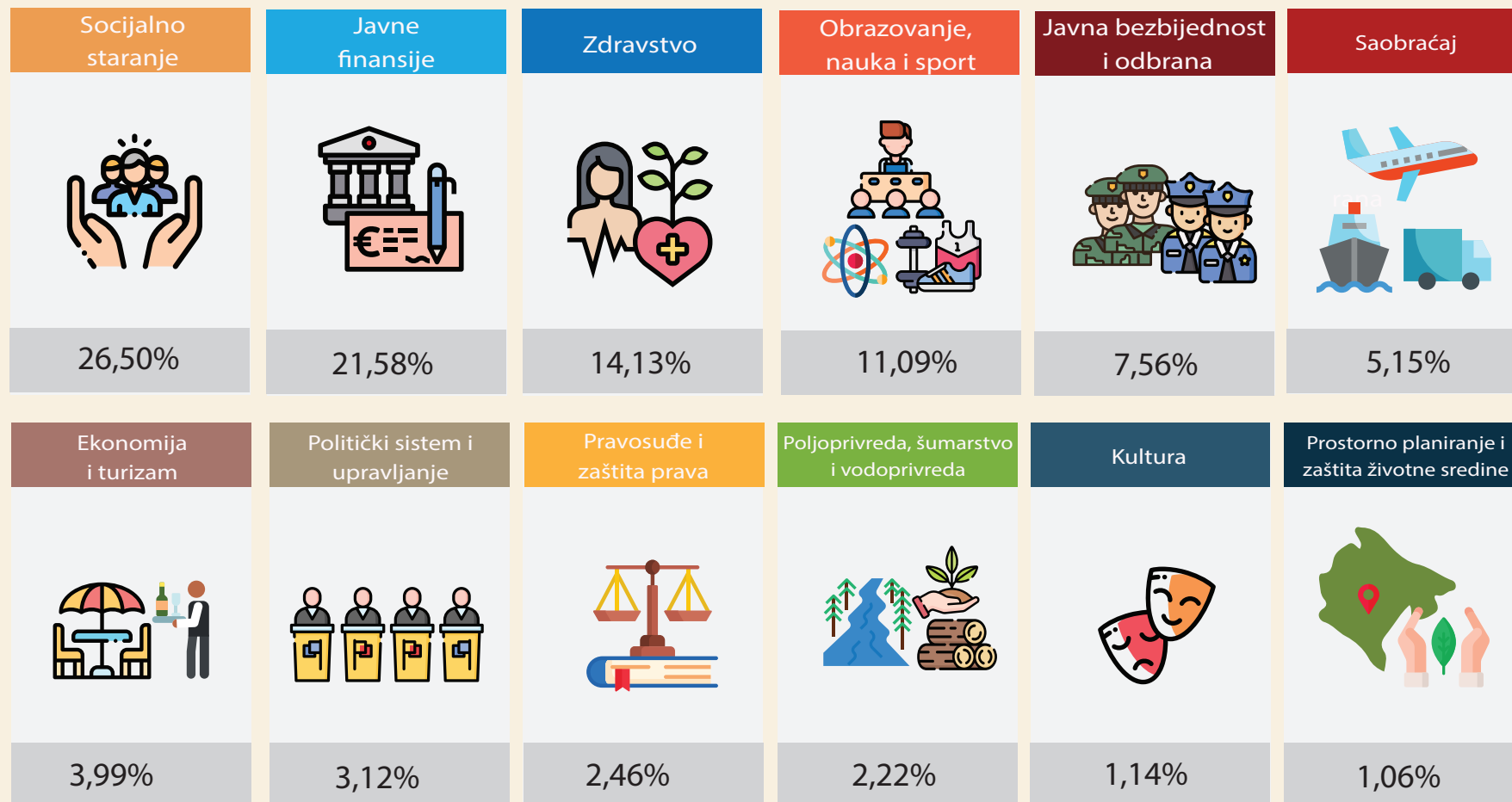
Projekcija za 2023.

projekcija preuzeta iz Programa ekonomskih reformi 2023-2025. godina

Programski budžet

Jedan od načina prikazivanja budžetskih izdataka je prema programskoj klasifikaciji.

U okviru navedene klasifikacije, svi programi, potprogrami i aktivnosti koje sprovode budžetski korisnici (potrošačke jedinice), grupišu se u 12 glavnih programa, koji pokazuju za koje namjene se troši budžet:

Pojmovnik

- BDP, bruto domaći proizvod predstavlja ukupnu vrijednost proizvedenih roba i usluga u jednoj državi tokom određenog perioda. Stopa rasta bruto domaćeg proizvoda pokazuje promjenu BDP-a tokom vremena, i izražava se u procentima. Ova stopa može biti nominalna ili realna, koja isključuje uticaj promjena cijena. Najznačajniji pokazatelj privrednog rasta u državi realna stopa rasta BDP-a. Ukoliko se povećava u određenom periodu, riječ je o privrednom rastu, a ako se smanjuje, onda se govori o padu privredne aktivnosti.
- Hartije od vrijednosti predstavljaju pisanu ispravu koja sadrži obavezu izdavaoca hartije od vrijednosti da će zakonitom imaocu hartije od vrijednosti ispuniti obavezu zabilježenu u toj ispravi.
- Porezi su najznačajniji prihodi i predstavljaju instrument preraspodjele imovine, koje država oduzima od fizičkih i pravnih lica, metodom prisile.
- Doprinosi su vrsta javnih prihoda koja je namijenjena zaštiti članova društva usljed smanjenja njihove ekonomske snage, bolesti, starosti, invaliditeta i sl. Obavezno socijalno osiguranje plaćaju svi zaposleni građani kroz dio bruto zarade. Ono je dominantan vid socijalnog osiguranja u Crnoj Gori.
- Takse su javni prihodi koji predstavljaju novčane naknade za usluge koje državni organi i ustanove, u okviru svojih ovlašćenja, čine, na zahtjev fizičkih i pravnih lica.
- Naknade predstavljaju vrstu javnih prihoda, čija je pojava motivisana, prije svega, potrebom rješavanja određenih ekonomskih, urbanih, ekoloških i drugih nefiskalnih ciljeva.
- Donacije i transferi kao primici budžeta predstavljaju bespovratna primanja.
- Tekući izdaci odnose se na: bruto zarade, ostala lična primanja, rashode za materijal, rashode za usluge, rashode za tekuće održavanje, kamate, rentu, subvencije i ostale izdatke.
- Transferi za socijalnu zaštitu su izdaci koji imaju za cilj sprečavanje i otklanjanje socijalne ugroženosti pojedinaca, porodica ili određenih kategorija stanovništva. Odnose se na prava iz oblasti socijalne zaštite, sredstva za tehnološke viškove, prava iz oblasti penzijskog i invalidskog osiguranja i ostala prava iz oblasti zdravstvene zaštite.
- Transferi institucijama, pojedincima, nevladinom i javnom sektoru su izdaci koji se odnose na plaćanja bez odgovarajućeg činjenja protivusluge, a koja su vezana za transakcije između učesnika u javnoj potrošnji, nosilaca javne potrošnje, nevladinog sektora i pojedinaca, pod uslovom da nemaju komercijalni karakter. To su: transferi za zdravstvenu zaštitu, obrazovanje, institucijama kulture i sporta, nevladinim organizacijama, političkim partijama, strankama i udruženjima itd.
- Kapitalni izdaci su izdaci koji se odnose na infrastrukturu opšeg značaja, lokalnu infrastrukturu, građevinske objekte, uređenje zemljišta, opremu, investiciono održavanje itd.
- Državna garancija je instrument kojim država garantuje da će obaveza za koju daje garanciju biti izmirena. Ukoliko dužnik za koga je država garantovala ne ispuni obavezu, garancija se aktivira i obaveza se ispunjava isplatom novca iz budžeta države.

Parlamentarna budžetska kancelarija Skupštine Crne Gore, prilikom izrade istraživačkih radova, koristi se javno dostupnim podacima i podacima iz baza ograničenog pristupa, strogo vodeći računa o kredibilnosti izvora. Kancelarija ulaže sve razumne napore da informacije sadržane u istraživačkom radu budu tačne i potpune, ali ne snosi odgovornost za eventualnu netačnost i nepotpunost istih. Stavovi izrečeni u tekstu ne predstavljaju zvaničan stav Skupštine Crne Gore.

Svi pojmovi upotrijebljeni u istraživačkom radu u muškom gramatičkom rodu obuhvataju muški i ženski rod lica na koja se odnose.